

Kriminaalmenetluse seadustiku, väärteomenetluse seadustiku ja elektroonilise side seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskirja juurde

Lisa

Märkuste arvestamise ja mitteamrvestamise tabel

Märkuse esitaja/märkuse sisu		Märkusega arvestamine/mitteamrvestamine
Riigiprokuratuur		
1.	<p>Prokuratuur soovib tähelepanu juhtida eelnõu seletuskirja ebatäpsusele. Seletuskirjas on tsitaat:</p> <p>„Kuna kehtiv KrMS ja VTMS ei teinud vahet, milliste sideandmete kasutamine on tõendina lubatud, keelasid Eesti kohtud sideandmete tõendina kasutamise Eestis üldse ära. Nii aga on väga keeruline tõendada näiteks telefonikelmusi või kuritegelikus jõugus osalemist, sest kurjategijad suhtlevad omavahel justnimelt internetis ja telefonitsi.“. Tegelikult kohus sideandmete tõendina kasutamist täielikult keelanud pole. Kohasem oleks tsitaat: „Kohtute seisukohad on sideandmete päringute esitamise ning sel viisil saadud tõendite lubatavuse osas erinevad ja nii on tekkinud õigusselgusetus.“.</p>	<p>ARVESTATUD</p> <p>Seletuskirja on täpsustatud.</p>
Andmekaitse Inspeksioon		
1.	<p>Andmesubjekti õigus saada sideettevõtjalt isikuandmete töötlemise teavet</p> <p>Eelnõuga luuakse menetlejale võimalus teha päring ESS § 102 alusel säilitatud andmete kohta KrMS-s või VTMS-is sätestatud korras. AKI hinnangul vajab täiendavat selgust regulatsioon, mis puudutab sideettevõtja poolt andmesubjekti IKÜM artiklist 15 tuleneva õiguse piiramist juhul, kui tegemist on vastusega õiguskaitseasutuse päringule.</p> <p>AKI praktikast tulenevalt on olukorra kitsaskoht selles, et kui andmesubjekt küsib sideettevõtjalt isikuandmete töötlemise teavet, siis IKÜM artikli 15 järgi peaks sideettevõtja justkui sellise teabe väljastama. Täna regulatsioonis ei nähtu selgeid sätteid selle kohta, kuidas sideettevõtja peaks inimese taotlusele reageerima juhul, kui sideettevõtja teab, et mingid isikuandmed on edastatud süüteomenetluses õiguskaitseasutusele. Andmesubjekti õiguste piiramise aluseks on IKÜM art 23 (täpsemalt lg 1 punkt d) ja nii peaks ka andmesubjekti õiguste piiramisega seonduvad sätted vastama IKÜM art 23 lg 2 tingimustele.</p> <p>Kui isikuandmeid töödeldakse pädeva asutuse poolt nimetatud eesmärgil, on sellise tegevuse aluseks õiguskaitseasutuste direktiiv (EL) 2016/680.1 Eestis on õiguskaitseasutuste direktiiv üle võetud IKS-iga. Oluline on silmas pidada, et IKS 4. peatükile saab tugineda üksnes õiguskaitseasutus süüteomenetlust läbi viies, mitte aga muud isikud. Seega sideettevõtja ei saa tugineda IKS 4. peatüki sätetele.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Leiame, et viidatud KrMS § 214 on piisav alus ning sellest saavad lähtuda ka sideettevõtjad. Tegemist on horisontaalse sättega, mille kohaselt on vajalik kriminaalmenetluse raames säilitada päringute konfidentsiaalsus ning kui see võib ohustada kriminaalmenetluse läbiviimist, siis on sellist informatsiooni keelatud avaldada. Samas leiame, et seda küsimust tuleks hiljem analüüsida ning vajadusel seadust täiendada.</p>

	<p>Kuigi KrMS § 214 lg 1 näeb ette, et kohtueelse menetluse andmeid võib avaldada üksnes prokuratuuri loal ja tema määratud ulatuses ning käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud tingimustel, vajab siiski andmesubjekti õiguste piiramise regulatsioon täpsustamist. Nimelt peaks piirangu kohaldamise õigus olema ka andmeandja ehk sideettevõtja osas selgemini reguleeritud.</p> <p>Kehtiv regulatsioon jätab lahtiseks näiteks küsimuse, kuidas realiseerub andmesubjektide õigus olla piirangust teavitatud, välja arvatud juhul, kui see võib mõjutada piirangu eesmärki, täpsustamata on andmesubjekti õigustele seatud piirangu ulatus ja kestus, sh reguleerimata on andmesubjekti ESS alusel andmete edastamisest teavitamise kord juhul, kui piirang on ära langenud.</p>	
2.	<p>Kaotatakse ära lausaline andmete säilitamise kohustus, kuid sellega kaasnevad muud seadusnormide edaspidise rakendamisega seotud küsimused</p> <p>Päringute tegemisel soovitakse õigusliku alusena minna eelkõige KrMS või VTMS vastava sätte peale. Samas on sideettevõtjale tehtava päringu puhul varasemalt tuginetud ka ESS §-le 112. Kuna eelnõuga EES § 112 muudatusi ette ei nähta, küsitavaks jääb, kuidas suhestub muudatustega edaspidi ESS § 112.</p> <p>Näiteks ESS § 112 lõige 3 võimaldab õiguskaitseasutusele mobiiltelefonivõrgus kasutatavate terminalseadmete asukoha tuvastamise reaalajas. Teisalt planeeritava muudatusega KrMS § 90¹ lõike 2¹ järgi tuleb menetlejal teha päring kirjalikult ja vastata tuleb sellele sõltuvalt päringu kiireloomulisusest kas kümne tunni või kümne tööpäeva jooksul. Selgusetu on, kuidas need omavahel suhestuvad ja kas ESS § 112 lõikes 3 nimetatud võimalus säilib.</p> <p>Sarnaselt võimaldab ESS § 112 lõige 4 saada ESS § 112 lõikes 3 nimetatud teabe kirjaliku lepingu alusel ning pideva elektroonilise ühendusega. See tähendab, et õiguskaitseasutusel võib andmete saamiseks olla pidev elektrooniline ühendus. Tekib küsimus, kuidas see võimalus edaspidi toimib, kui KrMS ütleb, et peab tegema päringuid.</p> <p>Arvestades, et ESS § 112 lg 1 ja 2 ei laiene enam ESS § 111¹ lõige 11 punktides 1 ja 3 nimetatud asutustele, võiks eeldada, et ka § 112 lg 3 ja 4 võimaluse on soovitud võimaldada hetkel ainult julgeolekuasutustele. Kui see on nii, siis peab siiski muutma ka § 112 lg 3 sõnastuse. Olukorrale võib aidata selguse luua ka seletuskirja täiendamine, kuidas on sätete omavaheline suhestumine edaspidi planeeritud olema.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Käesolev eelnõu ning kavandatavad muudatused ei puuduta andmete kogumist terminalseadme reaalajas asukoha tuvastamise kohta. Nimetatud toimingu puhul on tegemist jälitustoiminguga ning kehtivad eraldi KrMS sätted ja nõuded.</p> <p>Seetõttu leiame, et ESS § 112 täiendav muutmine ei ole vajalik.</p>
3.	<p>Päringu vorminõue ja päringule vastamise tähtaeg</p> <p>Eelnõu § 1 punktiga 2 täiendatakse KrMS § 90¹ lõikega 2¹, millega nähakse ette KrMS § 90¹ lõikes 1 või 2 nimetatud päringu tegemine kirjalikus või elektroonilises vormis. Seletuskirjas on täpsustatud, et vormi juures on oluline</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Käesoleva eelnõuga ei muudeta päringute tegemise korda ning eelnõu kordab selles osas juba kehtivas õiguses sätestatud.</p>

	<p>paindlikkus ja et päring võidakse teha nii elektrooniliselt (st mingi andmevahetuskeskkonna või liidese kaudu) kui ka muus kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis, nt elektronposti teel. Peame vajalikuks pöörata tähelepanu, et kirjalik vorm ei hõlma kirjalikku taasesitamist võimaldavat vormi, mis on oma olemuselt leebem, kuna ei nõua allkirjastamist. Palume seletuskirja täpsustada, et see oleks seaduses toodud vorminõudega kooskõlas.</p> <p>Päringule vastamise tähtaja osas on eelnõus märgitud, et päringule vastatakse kümne tööpäeva jooksul päringu saamisest arvates, kui nimetatud tähtaegade järgimine on päringu sisu arvestades võimalik. Juhime tähelepanu, et selline sõnastuse juures jääb arusaamatuks, mis on maksimaalne taotlusele vastamise tähtaeg.</p>	
Tartu Ringkonnakohus		
1.	<p>Tartu Ringkonnakohus tänab võimaluse eest avaldada arvamust eelnõu kohta, mis reguleerib sideettevõtjate klientide sideandmete säilitamist ärielistel eesmärkidel ning nende andmete kasutamist süüteomenetluses. Kahjuks tundub, et eelnõukohaste muudatustega põhiprobleemi ei lahendata: elektroonilise side seaduse (ESS) § 111¹ järgne sideandmete lauseline säilitamine jätkub. Seetõttu on Eesti õigus ilmselt edaspidigi Euroopa õigusega vastuolus.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Oleme teadlikud sellest, et ESS § 111¹ alusel säilitamiskohustus säilib ning samuti julgeolekuasutuste juurdepääs säilitatud andmetele. Käesoleva eelnõu eesmärgiks on üksnes lahendada andmetele juurdepääs süüteomenetluses. Andmete säilitamise regulatsiooni ning juurdepääsu muudel eesmärkidel käsitletakse hilisemas eraldi seaduseelnõus.</p>
2.	<p>Lisaks sellele on keeruline mõista, kuidas saab olla kindel selles, et andmevaldaja ei edasta tulevikus süüteomenetlejaile selliseid andmeid, mida ta säilitab just ESS § 111¹ alusel. Mil viisil saab kontrollida, et edastatavad andmed pärinevad äriliste eesmärkide täitmiseks vajalikust „potist“, mitte ESS § 111¹ alusel loodud andmekogust? Kas ärielistel eesmärkidel üldse on tarvis neid andmeid säilitada? Lisaks sellele tekib küsimus, kas üldse oleks (Euroopa) õiguse pärane, kui mõni äriühing hoiaks iseenda initsiatiivil (ärihuvides) selliseid sensitiivseid isikustatud andmeid enda valduses pikka aega. Enamik ärilisi huve saaks ilmselt tagada ka anonüümitud andmete abil.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Vastavalt ESS §-le 102 võib sideettevõtja koguda ja töödelda andmeid ärielistel eesmärkidel. Ärieline eesmärk sõltub konkreetsest sideettevõtjast ning tema vajadusest. Võib eeldada, et ärielistel eesmärkidel ei ole vajalik säilitada andmeid sellises mahus ja tähtaja jooksul nagu on sätestatud ESS §-s 111¹. Vajaliku hinnangu, et mis andmeid ja kui kaua on vajalik säilitada saab anda sideettevõtja ning juhul, kui andmed ei ole enam ärielistel eesmärkidel vajalikud, siis tuleb need kustutada.</p>
Harju Maakohus		
1.	<p>Eelnõus sätestatud päringule vastamise tähtaeg võib teatud menetluslikes olukordades osutuda problemaatiliseks. Nimelt on eelnõu järgi sideettevõtjal kohustus vastata päringule kiireloomulisel juhul hiljemalt 10 tunni jooksul, muul juhul aga</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Eelnõu pakutud päringute tegemise kord lähtub juba kehtivas õiguses sätestatust.</p>

<p>10 tööpäeva jooksul. Kui päring tehakse uurimisasutuse või prokuratuuri poolt eeluurimise staadiumis, on selline tähtaeg üldjuhul praktikas piisav ega tekita olulisi menetluslikke takistusi.</p> <p>Olukord on aga teistsugune kohtumenetluses, kus päringu võib teha kohus poole taotluse (enamasti kaitsja või muu esindaja taotluse) alusel. Vastavalt KrMS § 297 regulatsioonile esitatakse sellised taotlused sageli täiendavate tõendite voorus, mis leiab aset kohtuliku uurimise lõppfaasis. Selles menetlusetapis on kohtul tavaliselt juba varasemalt paika pandud istungite ajakava, arvestades ka poolte hõivatust. Kui sideettevõtjale on seadusega ette nähtud kuni kümne tööpäeva pikkune vastamistähtaeg (nt kaitsja täiendava tõendikogumise taotluse rahuldamisel), võib selline ooteaeg segada kohtu ajakava ning viia istungite edasilükkamiseni.</p> <p>Praktiliselt oleks keeruline põhjendada „kiireloomulisust“ üksnes menetluspoolte hõivatuse argumendile tuginedes, sest seadusandja ilmselt ei ole sellise erisätte loomisel seda silmas pidanud. Kokkuvõttes tähendab aga tavalise 10 tööpäeva pikkuse tähtaja rakendamine, et menetluse kestus pikeneb põhjendamatult ja see võib kahjustada nii menetlusökonoomiat kui ka õigusemõistmise mõistlikkuse põhimõtet.</p> <p>Seetõttu teeb kohus ettepaneku, et kohtumenetluses kohtu poolt esitatud päringuid käsitletaks alati kiireloomulistena. Kuna selline taotlus saaks tekkida ainult kohtumenetluses, siis eelduslikult on see päring seotud süüküsimuse kiire ja õiglase lahendamise vajadusega ning võiks olla ka erikoheldud. See tagaks, et kohtumenetluse lõppfaasis esitatud taotlused ei takistaks istungite kavandatud kulgemist ning aitaks vältida olukordi, kus kohtul tuleb protsessi venitamise tõttu menetlust uuesti korraldada. Võib eeldada, et selliste taotluste hulk, mille kohus (kohtumenetluses) rahuldab, ei ole suur (maksimaalselt mõnikümmend), seega halduskoormus ka sideettevõtjatele ei ole märkimisväärne.</p>	<p>Samas leiame, et seda küsimust tuleks hiljem analüüsida ning vajadusel seadust täiendada.</p>
Tartu Ülikool	
<p>1. Eelnõu ei kaota ära sideettevõtete kohustust säilitada elektroonilise side andmeliiklusandmeid ühe aasta jooksul sõltumata sellest, kas selleks on vajadus lähtuvalt sideettevõtte ärihuvidest. ESS § 111¹ lõige 4 kohustab sideettevõtjat säilitama ESS lõigetes 2 ja 3 nimetatud andmeid üheks aasta, alates side toimumise ajast, kui need sideteenuse osutamise käigus on loodud või neid on töödeldud. Euroopa Kohus on selgitanud, et sideandmete üldine säilitamine on demokraatlikus ühiskonnas erandiks, seega on endiselt üleval küsimus ESS-i § 111¹ õiguspärasuses, kui jääb kehtima andmete üldine ja vahet tegemata säilitamine kõikide sideteenuseid kasutavate inimeste kohta.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Käesoleva eelnõu eesmärgiks on üksnes lahenduse leidmine ning uue õigusliku aluse loomine süüteomenetluses sideandmete päringute tegemiseks. ESS, sealhulgas § 111¹ suurem muutmine ning üldise ja ühetaolise säilitamiskohustuse ärakaotamine on kavandatud hiljem eraldi seaduseelnõuga.</p>

	<p>Eelnõu seletuskirja kohaselt muudetakse seadusi nii, et „neid sideteenuse andmeid, mida sideettevõtjad niikuinii oma tarbeks säilitavad, saab ka politsei süütegude tõendamisel kohtu loal kasutada.“ KrMS § 90¹ lg 2 sõnastuses ei ole aga märgitud andmete kogumine oleks mingil moel võrreldes varasemaga piiritletud. Veelgi enam, laiendatakse nende võimalike andmete hulka, mida saaks sideettevõtjalt välja küsida, sest lisatav ESS § 2 lg 2¹ järgi on sideettevõtja kohustatud avaldama ilma kliendi nõusolekuta kõiki sideteenuse osutamise käigus temale teatavaks saanud ja säilitatud andmeid. Sideteenuse osutamise käigus kogutakse ka endiselt ESS § 111¹ lõigetes 2 ja 3 nimetatud andmeid, mistõttu ei ole võimalik vahet teha, millisel eesmärgil kogutud andmeid võib menetleja välja küsida. Seega on tulemus eelnõu jõustumise järel sama, kui seda võrrelda kehtivaga.</p>	<p>Seadus ei näe ette loetelu andmetest, mida sideettevõtjad säilitavad oma ärilistel eesmärkidel ning nende säilitamise tähtaegu. Võib eeldada, et ärilistel eesmärkidel ei pruugita enam säilitada kõiki andmeid, samuti võib säilitamise tähtaeg osade andmekategooriate puhul muutuda oluliselt lühemaks.</p>
2.	<p>Kuigi seletuskiri väidab, et KrMS ja VTMS hakkavad lubama kasutada ainult sideettevõtete poolt ärilistel eesmärkidel säilitatavaid andmeliiklusandmeid, siis eelnõu tekst ei piira selgesõnaliselt, millisel alusel säilitatud andmeliiklusandmeid süüteomenetluses saab sideettevõtelt välja nõuda. Eelnõu ei too selgust juurde, sest puudub asjakohane mõiste, mida võiks seletuskirja pidada ärilisel eesmärgil kogutud ja säilitatud andmeteks. Sideettevõtja on märkinud, et ärilisel eesmärgil ei ole vajadust säilitada andmeid, samuti ei ole vajadust suure hulga isikustatud andmete hoidmise järele. Eelnõuga jätkamiseks tuleks enne teha põhjalikke uuringuid, et veenduda, milliseid andmeid sideettevõtjad oma majandustegevuses vajavad. Seejärel saaks teha sisulisi ettepanekuid seaduste täiendamiseks, mis defineeriks selgelt äriliselt kogutud andmete sisu.</p>	<p>ANTUD SELGITUS Käesoleva eelnõu ja muudatuste ettevalmistamisel on muuhulgas konsulteeritud ka sideettevõtjatega. Seda, et mida ja kui pika perioodi jooksul säilitada, otsustab iga sideettevõtja eraldi lähtudes oma ärimudelist ja vajadustest. Juhul, kui teatud liiki andmeid ei ole sideettevõtjal ärilisel eesmärgil vajalik säilitada, siis on ta kohustatud need kustutama.</p>
3.	<p>Euroopa Kohus on asunud seisukohale, et andmeliiklusandmeid võib süüteomenetluses sideettevõtelt välja nõuda ainult raskete kuritegude vastu võitlemiseks. Eelnõu jätab alles võimaluse kasutada andmeliiklusandmeid kõigi (s.t. ka kergete) kuritegude menetlemisel ning isegi väärteomenetluses. Väärteomenetluses peaks sideandmete kasutamist selgemalt piiritlema, nt juhtudega, kui sidevahendiga on väärtegu toime pandud või kui sidevahend on teoobjektiks. Liiga lai võimalus väärteomenetluses päringute tegemiseks on selgelt ebaproportsionaalne isikute tõhusat põhiõiguste kaitset silmas pidades.</p>	<p>ANTUD SELGITUS Euroopa Kohus on oma otsustes ka leidnud, et sideandmete kasutamisel on vajalik muuhulgas lähtuda proportsionaalsuse põhimõttest. Euroopa Liidu tasandil ei ole ühtset mõistet raskete kuritegude osas ning see on jäetud liikmesriikide otsustada.</p>
4.	<p>Praeguse regulatsiooni probleemiks on sideandmete üldine andmete säilitamise kohustus, kuid seejuures ei ole takistusi andmete säilitamiseks, kui seda tingib kriminaalmenetluse huvi. Kui on teada, et isikute suhtes on vaja teha korduvaid päringuid, siis võiks KrMS näha ette võimaluse säilitada kohtu loal etteulatuvalt teatud perioodi sideandmeid. Nimetatu on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2023/1543, mille alusel võivad liikmesriigid teha koostööd</p>	<p>ANTUD SELGITUS Saame nõustuda, et sideandmete üldise ja ühetaolise säilitamise regulatsiooniga on probleeme. Samas on käesoleva eelnõu eesmärk lahendada hetkel ainult süüteomenetluse raames sideandmetele juurdepääsu</p>

	<p>kriminaalasjades sideandmete säilitamiseks ja edastamiseks. Sideteenuse osutaja salvestab selliselt kõiki loas nähtavaid andmeid, mistõttu ei teki ka küsimust sellest, kas need on ärilisel või muul eesmärgil säilitatud.</p>	<p>küsimus. Üldise ja ühetaolise andmete säilitamise regulatsiooni juurde on kavas tulla tagasi hiljem eraldi seaduseelnõuga.</p> <p>Eelnõu väljatöötamisel on muuhulgas kaalutud ka nn quick freeze lahendust, kuid siiski leitud, et see ei ole piisav ning ei lahenda praktikas tekkinud probleeme.</p> <p>Lahenduseks ei ole ka EL määruses 2023/1543 pakutu, kuna määruse kohaselt saab esitada Euroopa andmesäilitamismääruse ainult olemasolevate, mitte tulevikus tekkida võivate andmete kohta.</p>
5.	<p>Võttes arvesse, et sideandmete päringuga riivatakse oluliselt isikute põhiõiguseid, siis on ilmne vajadus kohaste õiguskaitsevahendite kehtestamiseks. Praegu ei ole ette nähtud võimalust kohtu loa vaidlustamiseks määruskaebe korras, õiguste rikkumisele saab tähelepanu pöörata alles kohtumenetluses. Menetlusvälised isikud ei saa teada, et nende kohta on sideandmete päringuid tehtud, mistõttu ei saa nad ka võimalikele eksimustele tähelepanu pöörata (nt võidakse teha päring sideandmete saamiseks, kui on alust arvata, et kahtlustatav kasutab tuttava telefoni). Need on isikud, kes on olnud puutumuses kuriteoga või menetlusega, kuid ei osale ise kriminaalmenetluses, mistõttu ei saa nad menetlusvälise isikuna kriminaalasja toimikuga tutvuda. Seega tuleks kehtestada kord, mis kohustab kohtueelset menetlejat teatama sideandmete päringute tegemisest isikutele, kes ei ole kriminaalasjas kahtlustatavaks ega ka muu subjekt ning võimaldama neil kaevata kohtu loa peale.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Nõustume seisukohaga, et sideandmete päring nagu ka iga muu teine kriminaalmenetluse toiming riivab isikute põhiõigusi. Siinkohal on oluline, et enamasti on vajalik päringu tegemise fakti andmesubjekti eest varjata sarnaselt jälitustoimingute tegemisega. Kahtlustatava ja süüdistatava saavad nad päringu tegemise faktist teada hiljemalt kriminaaltoimiku materjalide tutvustamisel.</p> <p>Kaalume lisaks võimalusi kehtestada regulatsioon menetlusvälise isiku teavitamiseks selliselt, et see ei kahjustaks kriminaalmenetlust.</p>
Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit		
1.	<p>Eelnõuga soovitakse tekitada uus regulatsioon, mille alusel hakkaks toimuma sideandmete kasutamine kriminaal- ja väärteomenetluses ja milles tuginetakse sideettevõtete poolt ärilisel eesmärgil säilitatud andmetele. Samal ajal jääks paralleelselt kehtima praegu elektroonilise side seaduses sisalduv sideandmete säilitamiskohustus. See tähendab kahte erinevat regulatsiooni ja kahte erinevat tehnilist lahendust.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Oleme teadlikud sellest, et teatud ajaks jääb kehtima kaks erinevat regulatsiooni. Käesoleva eelnõu eesmärgiks on samas lahendada üksnes süüteomenetluse raames sideandmetele juurdepääs.</p> <p>ESS täiendav muutmine, sealhulgas üldise ja ühetaolise säilitamiskohustuse kaotamine on plaanitud näha ette tulevikus eraldi seaduseelnõuga.</p>

2.	<p>Ärilsel eesmärgil säilitatud sideandmetele tuginemisel on mitmed puudused, millised me ka varem oleme välja toonud:</p> <p>a) Kui uurimisasutused toetuvad vaid sideettevõtjate ärilistel eesmärkidel kogutud andmetele, tähendab see, et andmekoosseis ja säilitamise kestus ei ole sideettevõtjatel ühetaolised ega püsivad ning see võib mõjutada süüteomenetluste tagajärgi.</p> <p>b) Andmekoosseis võib ajas pidevalt muutuda, kuna muutuvad nii ettevõtete ärilised vajadused, kohtupraktika kui ka tehnoloogia. See omakorda hakkab mõjutama uurimiste kvaliteeti ja menetluste stabiilsust.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Oleme nende puuduste ning tekkida võivate probleemidega kursis ning sellega on arvestatud. Samas ei näe me hetkel muud alternatiivi ärilsel eesmärgil säilitatud andmete kasutamisel süüteomenetluses, sest muud kaalutud variandid, sealhulgas isikupõhine säilitamine või geograafilise tunnuse alusel säilitamine tekitaksid nii õiguslikke kui ka praktilisi probleeme.</p>
3.	<p>Eelnõuga tuuakse Eesti õigusesse uus mõiste andmeliiklusandmed, mis tekitab rea küsimusi.</p> <p>a) Eelnõu § 3 punkt 1 viidatakse andmeliiklusandmete definitsiooni osas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/1543 artikkel 3 punktile 11. Viidatud sättes antakse selle mõiste sisu lahtise loeteluna:</p> <p>i. „andmeliiklusandmed“ – teenuseosutaja pakutava teenuse osutamisega seotud andmed, mille eesmärk on anda teenuse kohta taustaandmeid või lisateavet ning mis luuakse või mida töödeldakse teenuseosutaja infosüsteemis, näiteks sõnumi või muud liiki suhtluse allikas ja sihtkoht, seadme asukoha andmed, kuupäev, kellaaeg, kestus, suurus, marsruut, formaat, kasutatav protokoll ja tihenduse liik, ning muud elektroonilise side metaandmed ning andmed, mis ei ole abonendiandmed ning mis on seotud kasutaja teenusele juurdepääsu seansi alguse ja lõpetamisega, kasutamise kuupäev ja kellaaeg, teenusesse sisselogimine ja teenusest väljalogimine.</p> <p>ii. See tähendab, et tehniliselt jääb ebamääraseks, milliseid konkreetseid andmeid edaspidi küsima võidakse hakata. Kuna andmete väljastamine käib tehnilise lahendusega, siis peab olema kokku lepitud täpne andmestik ja formaat. See tähendab, et eelnõus sisalduv lahendus ei ole praktiliselt rakendatav.</p> <p>b) Andmeliiklusandmete mõiste lisandumisega seoses jääb segaseks uue mõiste ja ESS § 111¹ lõigetes 2 ja 3 nimetatud sideandmete seos: millises osas need kattuvad ja millises osas on erinevad.</p> <p>c) Seletuskirjas on märgitud et sõnumite sisu need kumbki ei hõlma, ning andmeliiklusandmed ei hõlma ka abonentandmeid, s.t kliendi ja kliendilepingu andmeid nagu nimi ja aadress (mis ESS § 111¹ lõigete 2 ja 3 koosseisus on). Selgusetuks jääb, kas näiteks ESS „kärjetunnus kõne alustamise ajal“ ja „tugijaama geograafiline asukoht viitega kärjetunnusele“ on ka andmeliiklusandmete koosseisus või mitte.</p> <p>d) Kas eelnõud koostades kaaluti lahendust, et muuta ka ESS § 111¹ lõigetes 2 ja 3 sisalduvad andmete loetelud</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Eelnõu väljatöötamisel leiti, et selle asemel, et hakata erinevaid võimalikke andmekategooriaid loetlema ja neid vajadusel defineerima, on otstarbekam kasutada sideandmete juures Euroopa Liidu määruses sisalduvat mõistet.</p> <p>Sideettevõtja saab ise hinnata, missuguseid andmeid ja mis perioodi jooksul on vajalik ärilsel eesmärgil säilitada.</p> <p>Eelnõu seadusena jõustumisel on võimalik uurimisasutustel leppida sideettevõtjatega kokku täpsemad üksikasjad.</p> <p>Andmete eristamisel kasutatakse üldiselt kolme erinevat kategooriat, milleks on kasutaja- või abonendiandmed, andmeliiklusandmed ja sisuandmed. Lähtudes sellest loogikast saab näiteks kärjetunnuse ja asukohaandmed lugeda andmeliiklusandmeteks.</p> <p>Plaanitud on täiendada ESS, sealhulgas ESS § 111¹ ülevaatamine, kuid see toimub hiljem eraldi seaduseelnõuga.</p> <p>Eelnõu seadusena jõustumisel on vajalik, et sideettevõtja hindab ärilistel eesmärkidel säilitatavate andmete ulatust, sealhulgas andmekategooriaid ja säilitamise tähtaega, kuna käesoleva eelnõu</p>

	<p>tehnoloogianeutraalseks? See tähendab, et muuta reguleerimisobjektiks „andmeliiklusandmed“ pluss andmekategooriad, mis andmeliiklusandmete alla ei mahu (nt abonentandmed) ja mida tuleb julgeoleku tarbeks täiendavalt veel säilitada.</p> <p>e) Kui andmeliiklusandmete kategooria lisanduks ESS-is juba sisalduvate sideandmete kõrvale paralleelselt, siis peaks sideettevõtjad erinevatele asutustele hakkama väljastama erinevaid andmeid või isegi samadele asutustele erinevatel õiguslikel alustel koondatud, s.t oma ulatuselt erinevalt piiritletud andmeid, mis suurendab oluliselt nii päringute täitmise keerukust juriidilises vaates kui ka tehnilise võimekuse loomist päringutele vastamiseks.</p>	<p>kohaselt saab süüteomenetluses esitada päringu ärilisel eesmärgil säilitatud andmete kohta.</p>
4.	<p>Selgusetu on, kuidas peaks hakkama toimuma uue regulatsiooni kohaselt andmeliiklusandmete päringute tegemine. Eelnõust saab järeldada, et uurimisasutused, prokuratuur ja kohtud ning kohtuvälised menetlejad hakkavad andmeid pärima üksikpäringute kaudu. Nimelt ei muudeta eelnõuga ESS § 112, mis sätestab, et elektroonilise ühenduse võib ESS § 111¹ lõigetes 2 ja 3 nimetatud andmete saamiseks lepingu alusel võimaldada § 111¹ lõikes 11 toodud asutustele. ESS § 111¹ lõikest 11 võetakse eelnõuga kriminaal- ja väärteomenetlust läbiviivad asutused välja.</p> <p>Seega säilivad elektroonilised liidesed ainult julgeolekuasutuste jaoks. See tähendab tagasiminekut tehnoloogilises arengus, suurendades käsitsi töö mahtu ja kulusid nii riigiasutuste kui ka sideettevõtjate poolel. Kui me oleme valesi aru saanud ning ka eelnõu kohase andmete küsimise korral soovitakse elektroonilist liidest kasutada, siis tuleb selle loomise ja ülalpidamise kulud katta riigieelarvest. Samuti näha ette aeg selliste uute ühenduste väljatöötamiseks, testimiseks ja rakendamiseks.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Nagu ka eelnõust nähtub jääb süüteomenetlus ESS § 111¹ kohaldamisalast välja. Päringute tegemine hakkab toimuma vastavalt KrMS-le.</p> <p>Elektrooniliste liideste ja nende kasutamise juurde on võimalik tagasi tulla järgmises etapis kui valmistatakse ette täiendav eelnõu ESS muutmiseks.</p>
5.	<p>Eelnõuga ei adresseerita muid sideandmete säilitamise ja kasutamise vaatest probleemseid sätteid. Näiteks on väga problemaatiline praktikas ESS § 114¹, mille alusel on tsiviilkohtutel õigus küsida sideandmeid. Oleme selle sättega seotud probleemidele samuti korduvalt ministeeriumi tähelepanu juhtinud. Kooskõlastamisel oleva eelnõu puhul tekib küsimus, kas tsiviilkohtumenetluses tehtavad päringud on riigi hinnangul sama kaaluga nagu julgeolekuasutuste poolt riigi julgeoleku tagamiseks tehtavad päringud, mistõttu on otsustatud, et tsiviilkohtutele jääb õigus saada seadusest tuleneva kohustuse alusel säilitatud andmeid, kuid kriminaalmenetluses tuleb edaspidi hakkama saada üksnes ärilisel eesmärgil säilitatud andmetega. Leiame, et tsiviilkohtumenetlust puudutav regulatsioon vajab samuti muutmist ning neile väljastavate andmete maht peab muutuma väiksemaks ja säilitavate andmete periood lühemaks.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Käesoleva eelnõu eesmärk on lahendada andmete juurdepääs süüteomenetluse eesmärgil. Eelnõus ei käsitleta andmete säilitamist ega kasutamist muudel ESS-s loetletud eesmärkidel ning nende küsimuste juurde tullakse tagasi järgmises etapis järgmise seaduseelnõuga.</p>

6.	<p>Me ei saa nõustuda eelnõu seletuskirjas sisalduva väitega, mille kohaselt puudub mõju sideettevõtetele, kuna uusi kohustusi neile ei panda. Praktikas see väide ei pea paika – sideettevõtetele jääb endiselt kohustus andmeid säilitada ja neid väljastada. Samas lisandub kohustus töötada välja ja rakendada halduslikud ja tehnilised lahendused, et eristada julgeolekualaste kohustuste tõttu säilitatud andmete ja ärilisel põhjustel säilitatud andmete päringud ning neid erinevatel alustel täita. See toob kaasa olulisi ja kulukaid tehnilisi ning organisatsioonilisi muudatusi. Samuti suureneb oluliselt sideettevõtete halduskoormus, kui kriminaal- ja väärteomenetluses hakatakse tegema üksikpäringuid andmete saamiseks.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Sideettevõtte jaoks on vajalik, kui ta säilitab ärilisel eesmärgil andmeid, omada ülevaadet nendest andmetest ja säilitamistähtaegadest.</p> <p>Nõustume, et uus regulatsioon ja uuel õiguslikul alusel andmete päringud võivad kaasa tuua teatud täiendava halduskoormuse.</p>
7.	<p>Eelnõul ei ole üleminekuaega. Seadus on planeeritud jõustuma üldkorras. Samas nõuab süsteemide ümberehitamine aega ja ressursse, mistõttu on realistlik üleminekuaeg kindlasti vajalik. ITL-i ettepanek on, et see võiks olla 12-18 kuud.</p>	<p>MITTE ARVESTATUD</p> <p>Eelnõu on plaanitud jõustuma üldises korras, et tagada süüteomenetluse raames juurdepääs andmetele ja seeläbi süütegude menetlemine.</p>
Eesti Kaubandus-Tööstuskoda		
1.	<p>Kaubanduskoda peab positiivseks, et eelnõus on tunnustatud vajadust täpsustada elektroonilise side andmeliiklusandmete kasutamist süüteomenetluses. Kuid leiame, et eelnõu pakutud lahendused on segadust tekitavad ega lahenda praktikas ilmnunud probleeme. Muu hulgas on üheks probleemiks ka eelnõu menetlemine. Nimelt ei ole kõiki huvigruppe üldse kaasatud (nt ei ole kaasatud Kaubanduskoda ega Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liitu).</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Eelnõu ettevalmistamise käigus on konsulteeritud erinevate osapooltega ning korraldatud ka kohtumisi ja arutelusid analüüsima tekkinud probleeme ja leidmaks lahendusi. Aruteludesse on olnud kaasatud ka sideettevõtete esindajad.</p>
2.	<p>ESS § 111¹ lõigete 2 ja 3 andmed ja andmeliiklusandmed</p> <p>Kehtiva elektroonilise side seaduse (ESS) § 111¹ lõike 4 järgi peab sideettevõtja säilitama lõigetes 2 ja 3 nimetatud andmeid ühe aasta alates side toimumise ajast. Säilitada tuleb muu hulgas telefonikõnede algus- ja lõpuaeg, kõne poolte telefoninumbrid, kärjetunnus kõne alustamise ajal ja asukohaandmed. Eelnõu § 3 punktiga 3 on plaanis jätta ESS § 111¹ lõikest 11 välja punktid 1 ja 3, mille kohaselt selle sätte alusel kogutavaid andmeid ei edastata kriminaal- ja väärteomenetluses uurimisasutusele, jälitusasutusele, prokuratuurile, kohtule ning kohtuvälisele menetlejale. Kuid nimetatud andmete säilitamise kohustust ei muudeta. Lisaks täieneb eelnõu § 3 punkti 1 järgi ESS § 2 punktiga 1¹, võttes üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) 2023/1543 tulenev andmeliiklusandmete mõiste. EL-i määruse kohaselt on andmeliiklusandmed: „teenuseosutaja pakutava teenuse osutamisega seotud andmed, mille eesmärk on anda teenuse kohta taustaandmeid või lisateavet ning mis luuakse või mida töödeldakse teenuseosutaja infosüsteemis, näiteks sõnumi või</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Käesoleva eelnõu eesmärgiks on lahendada tekkinud olukord ning näha ette õiguslik alus saamaks juurdepääs andmetele süüteomenetluse läbiviimise eesmärgil.</p> <p>ESS täiendav muutmine, sealhulgas § 111¹ muutmine on kavandatud hiljem eraldi seaduseelnõuga.</p> <p>Riik ei saa seadusega ette kirjutada ärilisel eesmärgil andmete säilitamise kohustust ning anda loetelu andmete kategooriatest. Seetõttu kasutatakse eelnõus üldist mõistet – andmeliiklusandmed. Andmete säilitamise, sealhulgas andmekategooriad ja säilitamise</p>

	<p><i>muud liiki suhtluse allikas ja sihtkoht, seadme asukoha andmed, kuupäev, kellaaeg, kestus, suurus, marsruut, formaat, kasutatav protokoll ja tihenduse liik, ning muud elektroonilise side metaandmed ning andmed, mis ei ole abonendiandmed ning mis on seotud kasutaja teenusele juurdepääsu seansi alguse ja lõpetamisega, kasutamise kuupäev ja kellaaeg, teenusesse sisselogimine ja teenusest väljalogimine“.</i></p> <p>Seega eelnõu kohaselt jätkub ESS § 111¹ lõigetes 2 ja 3 toodud andmete üldine säilitamine ning lisandub uute andmeliiklusandmete säilitamine ehk tekib 2 kõrvuti regulatsiooni sideettevõtjale andmete säilitamise kohta. Seejuures ei ole selgu eelnõust, millises osas ESS § 111¹ loetletud andmed kattuvad eelnõuga lisanduvate andmeliiklusandmetega. Seletuskirja kohaselt sõnumite sisu ei hõlma ei kehtiva seaduse alusel kogutavad andmed ega ka lisanduv mõiste andmeliiklusandmed. Samas on märgitud, et andmeliiklusandmed ei sisalda sellist infot nagu nt kliendi nimi ja aadress, kuid ei ole arusaadav kas nt kärjetunnus kõne alustamise ajal on ka andmeliiklusandmete mõiste koosseisus või mitte. Mistõttu näeme, et selline eelnõu lahendus on poolik ning tekitab rohkem segadust kui lahendab probleemi.</p> <p><u>Kaubanduskoja ettepanek:</u> Teeme ettepaneku täiendada eelnõud selliselt, et ei tekiks mitut regulatsiooni andmete säilitamise kohustusega ettevõtjatele.</p>	<p>tähtajad otsustab konkreetne sideettevõtja ning sellest omakorda sõltub ka andmetele juurdepääsu ulatus. Nõustume, et seni kuni ei ole üle vaadatud ja muudetud ESS § 111¹, tekib kaks erinevat regulatsiooni andmetele juurdepääsuks. Samas kavas on ka ESS § 111¹ ülevaatamine ning üldise ja ühetaolise säilitamiskohustuse kaotamine, milleks valmistatakse ette eraldi täiendav seaduseelnõu.</p>
3.	<p>Andmete väljastamine sideettevõtja poolt Eelnõu § 3 punktiga 2 lisatakse ESS-i § 102 lõige 2¹, mille järgi „sideettevõtja on kohustatud avaldama ilma kliendi nõusolekuta sideteenuse osutamise käigus temale teatavaks saanud ja säilitatud andmeid menetlusseadustikes sätestatud alustel ja korras uurimisasutusele, prokuratuurile ja kohtule ning väärteomenetluse seadustiku § 31² lõikes 1 nimetatud kohtuvälisele menetlejale“. Lisaks täieneb eelnõu § 1 punkti 2 kohaselt kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) paragrahv 90¹ lõikega 2¹, mille kohaselt menetleja esitab andmeliiklusandmete kohta päringu kirjalikus või elektroonilises vormis, millele sideettevõtja peab kiireloomulisele päringule vastama esimesel võimalusel, kuid hiljemalt kümne tunni möödumisel, ja muul juhul kümne tööpäeva jooksul päringu saamisest arvates. Eelnõu § 2 näeb ette väärteomenetluse seadustiku (VTMS) muutmise nii, et andmeliiklusandmete kohta tuleb esitada samuti kirjalik või elektrooniline üksikpäring andmete saamiseks konkreetse telefonikõne, elektronkirja, elektroonilise kommentaari või muu üksiksõnumi edastamisega seotud sideseansi kohta. Samas ei muudeta eelnõuga hetkel kehtivat korda, et ESS-i § 111¹ lõigetes 2 ja 3 nimetatud andmeid väljastatakse ESS §</p>	<p>ANTUD SELGITUS Ärulistel eesmärkidel andmete säilitamise otsustab sideettevõtja lähtudes oma ärimudelist ja vajadustest. Riik ei saa kohustada sideettevõtjat säilitama ärilisel eesmärgil andmeid, andma andmekategooriad ning määrama tähtajad. Nõustume, et seni kuni ei ole üle vaadatud ja muudetud ESS § 111¹, tekib kaks erinevat regulatsiooni andmetele juurdepääsuks. Samas kavas on ka ESS § 111¹ ülevaatamine ning üldise ja ühetaolise säilitamiskohustuse kaotamine, milleks valmistatakse ette eraldi täiendav seaduseelnõu.</p>

	<p>111¹ lõikes 11 toodud teistele asutustele, nt julgeolekuasutusele.</p> <p>Seletuskiri rõhutab, et KrMS-i ja VTMS-i muudatused võimaldavad edaspidi kasutada ainult neid andmeid, mida sideettevõtjad säilitavad ärilisel eesmärgil. Samas ei ole üheselt selgelt lahti seletatud, milliseid andmeid peetakse ärilistel eesmärkidel säilitatuks ning millises ulatuses need kattuvad andmeliiklusandmetega või kehtiva seaduse järgi säilitatavate andmetega. Eelnõu § 3 punktiga 2 ESS-i lisanduv § 102 lõige 2¹ kohustab sideettevõtjat avaldama sisuliselt kõik temale teatavaks saanud ja säilitatud andmed uurimisasutusele, prokuratuurile, kohtule ja kohtuvälisele menetlejale. Kuna samal ajal jääb kehtima ka ESS § 111¹ lõigetes 2 ja 3 toodud üldine säilitamiskohustus, siis näeme, et praktikas ei ole sideettevõttel võimalik vahet teha, kas tegemist on ärilisel eesmärgil või kohustuslikult kogutud andmetega, mida tuleb päringu alusel edastada. Kahe kõrvuti andmete säilitamise regulatsiooni puhul tuleb lisaks andmete eristamise probleemile, ettevõtjatel hakata erinevatele asutustele väljastama erinevaid andmeid või hoopis samale asutusele erinevate nõuete alusel kogutud andmeid. Hetkel on olemas elektroonilised liidesed päringute jaoks, kuid eelnõu järgi ei saa seda enam kriminaal- ja väärteomenetluses uurimisasutuse, järelevalveasutuse, prokuratuuri, kohtu ning kohtuvälisele menetleja puhul kasutada. See tähendab, et muudatused teevad päringutele vastamise ettevõtjatele oluliselt keerulisemaks, aega nõudvamaks ning kulukamaks, sest on vaja teha vastavaid arendusi sideettevõtete süsteemides.</p> <p>Seega ei lahenda eelnõu praegusel kujul eelnõu eesmärki viia regulatsioon Euroopa Kohtu praktikaga kooskõlla ning lõpetada sideandmete lausaline säilitamine, vaid tekitab segadust ja tõstab halduskoormust.</p> <p><u>Kaubanduskoja ettepanek:</u> Teeme ettepaneku eelnõus täpsustada, milliseid andmeid, kellele ja kuidas päringute alusel väljastada tuleb.</p>	
4.	<p>Kaubanduskoja hinnangul ei ole võimalik seletuskirjas sedastada, et eelnõuga puudub mõju sideettevõtetele. Hetkel ei selgu eelnõust, milliseid andmeid tuleb koguda, mis osas kehtiva regulatsiooni alusel kogutavad andmed kattuvad lisanduva andmeliiklusandmete mõistega ja mis on ikkagi ärilisel eesmärgil kogutavad andmed. Samuti ei ole selge, milliseid andmeid tuleb menetlejale edastada ja kuidas andmepäringutele vastamine toimuma hakkab. Lisaks peavad ettevõtted tegema kulutusi oma süsteemide muutmisel, et andmekaitse reegleid rikkumata andmeid säilitada ja väljastada erinevatele asutustele. Kui seejuures tuleb kriminaal- ja</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Sideettevõtja jaoks on vajalik, kui ta säilitab ärilisel eesmärgil andmeid, omada ülevaadet nendest andmetest ja säilitamistähtaegadest.</p> <p>Nõustume, et uus regulatsioon ja uuel õiguslikul alusel andmete päringud võivad kaasa tuua teatud täiendava halduskoormuse.</p>

	<p>väärteomenetluses hakata tegelema üksikpäringutele vastamisega, siis sideettevõtte halduskoormus hoopis kasvab. Seega ei saa meie hinnangul väita, et mõju ettevõtetele puudub.</p> <p><u>Kaubanduskoja ettepanek:</u> Teeme ettepaneku täiendavalt eelnõu seletuskirjas analüüsida eelnõu mõjusid sideettevõtetele.</p>	
5.	<p>Eelnõu kohaselt jõustub seadus üldises korras. Meie hinnangul kulub sideettevõtjatel oma süsteemide muutmisele, et andmeid säilitada ja menetlejate päringutele vastama hakata andmekaitsenõudeid täites, rohkem aega, kui eelnõu ette näeb.</p> <p><u>Kaubanduskoja ettepanek:</u> Teeme ettepaneku kehtestada eelnõule üleminekuaeg pikkusega vähemalt 12 kuud.</p>	<p>MITTE ARVESTATUD Eelnõu on plaanitud jõustuma üldises korras, et tagada süüteomenetluse raames juurdepääs andmetele ja seeläbi süütegude menetlemine.</p>
Eesti Advokatuur		
1.	<p>Oleme seisukohal, et kavandatavate muudatustega ei ole võimalik saavutada seatud eesmärki ega kõrvaldada probleemi, mis on tekkinud sideandmete üldisest ja vahet tegemata säilitamiskohustusest. Seetõttu ei toeta advokatuur eelnõu esitatud kujul. Selgitame oma seisukohta järgnevalt.</p> <p>Eestis puuduvad Euroopa Kohtu lahendis <i>SpaceNet AG</i> (EKo C-793/19 ja C-794/19) esile toodud nõuetele vastavad kriteeriumid sideandmete kogumiseks. Euroopa Kohtu korduv praktika kinnitab, et euroopalikus õigusruumis ei ole sideandmete säilitamise kohustus aktsepteeritav, seda eriti eelnõus toodud kujul. Euroopa Kohtu praktikast nähtub, et sideandmete üldiselt ja vahet tegemata säilitamisega kaasneb eriti raske ja ulatuslik põhiõiguse riive (EKo C-140/20 p 122; EKo C-203/15 ja C-698/15 p 100), milline on võrreldav jälitustoiminguna salajase pealtkuulamisega (EKo C-203/15 ja C-698/15 p 99; EKo C-793/19 ja C-794/19 p 61: <i>„Täpsemalt võimaldavad need andmed koostada asjaomaste isikute profiili, mis on õigust eraelu puutumatusale arvestades sama tundlik teave kui sideseansi sisu ise“</i>). Eelnõu viidatud murekohti ei lahenda.</p>	<p>ANTUD SELGITUS Käesoleva eelnõuga reguleeritakse sideandmete kasutamist süüteomenetluse eesmärgil ning nähakse juurdepääs andmetele, mis ei ole saadud üldise ja ühetaolise säilitamiskohustuse tulemusena. Edaspidi on päringu tegemine eelpool nimetatud eesmärgil lubatud üksnes andmete puhul, mida sideettevõtja on säilitanud ärilisel eesmärgil.</p>
2.	<p>Eelnõuga ei ole plaanis muuta ESS §- 111¹ ning ka pärast kavandatavate seadusemuudatuste jõustumist oleks sideettevõtjatel kohustus 1 aasta jooksul säilitada kõiki sideandmeid, sh liiklus- ja asukoha andmeid. Kuigi muudatuste kohaselt ei saaks süüteomenetluses andmeid küsida ESS § 111¹ alusel, vaid ainult ärilisel eesmärgil säilitatud andmeid, siis jääb jätkuvalt lahendamata küsimus, kuidas on võimalik eristada sideettevõtja poolt ärilisel eesmärgil kogutud andmeid ja ESS § 111¹ alusel kogutud andmeid. Seletuskirjast ei nähtu, milliseid andmeid sideettevõtjad koguvad ärilisel eesmärgil.</p>	<p>ANTUD SELGITUS Ärilisel eesmärgil andmete säilitamine on konkreetse sideettevõtja otsus tulenevalt tema ärimudelist ja vajadustest. Riik ei saa kehtestada kohustust säilitada andmeid ärilisel eesmärgil ning määrata sealjuures andmete kategooriad ning säilitamise tähtajad.</p>

	<p>Seega on jätkuvalt kõrvaldamata oht, et edaspidi KrMS § 90¹ alusel päringutele vastates edastavad sideettevõtjad andmeid, mida neil on kohustus valimatult säilitada.</p> <p>Eelmises lõigus kirjeldatud oht ei ole spekulatiivne ja hõlmab isegi sensitiivsemaid andmeid. Näiteks senises õiguspraktikas on esinenud lausa juhtumeid, kus uurimisasutused on KrMS § 215 alusel esitatud päringutega nõudnud sideettevõtjatelt koguni nende juures säilitatavate sõnumite sisu. Riigiprokuratuur on vähemalt ühes pooleliolevas kriminaalmenetluses väitmas, et e-postkasti sisu sellisel viisil sideettevõtjalt küsimine olevat tavapärane ja menetluspraktikas aktsepteeritav toiming. Kuigi küsimus on kohtumenetluses vaidlusalune, ei saa välistada, et vaatamata muudetavale KrMS § 90¹ sätetele võivad uurimisasutused püüda (nt KrMS § 215 alusel) sideettevõtjatelt küsida siiski välja ka neid andmeid, mis jäävad KrMS § 90¹ kohaldamisalast välja ja millele vastavad piirangud (eelkõige kohtu loa kohustus) selgesõnaliselt ei laiene. Eelnõus kavandatud ESS § 102 lõike 2¹ täiendus võib probleemi isegi süvendada, sest sellega on hõlmatud mis tahes menetlusseadustikus toodud alused, mille alusel võiks kolmandatelt isikutelt (sh sideettevõtjad) andmeid küsida (mitte ainult KrMS § 90¹) ja ka kohtu puhul mitte ainult kriminaalmenetluses (nt ka TsMS § 279, VTMS § 31 lg 2). Selliselt ei ole piiratud andmete avaldamine isegi mitte ainult süütegude lahendamiseks.</p>	<p>Seega, on vajalik, et sideettevõtja oskaks ise andmete säilitamise olukorda hinnata ning andmeid lähtuvalt säilitamise eesmärgist eristada.</p> <p>ESS, sealhulgas ESS § 111¹ detailsem ülevaatamine ja muutmine on kavandatud hiljem eraldi seaduseelnõuga.</p> <p>Käesolev eelnõu käsitleb üksnes andmeliiklusandmeid ning ei reguleeri juurdepääsu säilitatud sõnumite sisule.</p>
3.	<p>Juhime ka tähelepanu, et kehtiva VTMS § 31² alusel tohib vääртеomenetluses teha sideettevõtjale päringuid andmete saamiseks konkreetse telefonikõne, elektronkirja, elektroonilise kommentaari või muu üksiksõnumi edastamisega seotud sideseansi kohta. Ehk et jätkuvalt võimaldavad kogutavad andmed teha kindlaks isiku telefoni või mobiiltelefoni side lähte- ja sihtkoha, kuupäeva, kellaaja, kestuse, sideteenuse liigi, kasutatud seadme ja mobiilsideseadme kasutamise asukoha, ilma et sideseanss oleks tingimata toimunud. Veel võimaldavad need andmed teha kindlaks kasutaja ja teatavate isikute sidepidamise sageduse kindla ajavahemiku vältel. Kui KrMS-s on piiratud kuritegude ringi, mille puhul on võimalik kõneeristusi küsida, kuriteo raskuse ja laadiga, siis vääртеomenetluses sellist piirangut sätestatud ei ole. Jääb arusaamatuks, kuidas vääртеomenetluses on võimalik tõendina kasutada sideettevõtjalt saadud informatsiooni, kui Euroopa Kohtu praktika kohaselt tohiks selliseid andmeid kasutada ainult võitluseks raske kuritegevusega või riigi julgeolekut ähvardava ohu tõrjumiseks.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Käesoleva eelnõu kohaselt on võimalik esitada päringuid andmete kohta, mida sideettevõtja säilitab omal algatusel ärilisel eesmärgil ning see ei puuduta andmeid, mida säilitatakse tulenevalt riigi poolt kehtestatud üldisest ja ühetaolisest säilitamiskohustusest.</p> <p>Üksikpäring on päring konkreetse kõne, sõnumi, sideseansi kohta. Leiame, et kuigi ka üksikpäring riivab isikute põhiõigusi, ei võimalda see isiku detailse profiili koostamist, samuti põhjalikuma pildi saamist isiku tegevuste, harjumuste ja veendumuste kohta. Euroopa Liidu tasandil ei ole määratletud raske kuritegevuse mõistet. Lisaks on ka kohus oma otsustes selgitanud vajadust</p>

		lähutada proportsionaalsuse põhimõttest andmete saamisel.
4.	<p>Eesti riigil on seejuures võimalik kehtestada regulatsioon, mis võimaldab vajadusel nt julgeolekuohu tõrjumiseks ajutiselt sideandmeid koguda. EL direktiivi 2002/58/EÜ art 15 lõikega 1 koosmõjus Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklitega 7, 8 ja 11 ning art 52 lõikega 1 on Euroopa Kohtu praktika kohaselt kooskõlas liikmesriigi seadusandlikud meetmed, mis võimaldavad riigi julgeoleku kaitse eesmärgil teha elektroonilise side teenuste osutajatele ettekirjutuse säilitada liiklus- ja asukohaandmeid üldiselt ja vahet tegemata olukordades, kus asjaomane liikmesriik seisab silmitsi riigi julgeolekut ähvardava suure ohuga, mis osutub tõeliseks ja vahetuks või ettearvatavaks, kusjuures ettekirjutuse tegemise otsust võib tõhusalt kontrollida kas kohus või sõltumatu haldusasutus – kelle otsus on siduv –, selleks et teha kindlaks, kas esineb üks neist olukordadest ning kas on järgitud tingimusi ja tagatise, mis peavad olema ette nähtud, ning ettekirjutus peab olema ajaliselt piiratud sellega, mis on tingimata vajalik, kuid seda võib ohu püsimise korral pikendada (EKo C-793/19 ja C-794/19, resolutsioon).</p> <p>Taoline ettekirjutuse tegemise kord Eestis puudub. Samuti puuduvad õiguskaitsevahendid ja sõltumatu kontroll selle üle, kas ettekirjutus on ajaliselt piiratud tingimata vajalikkuga. Senikaua kuniks ei ole kehtestatud Euroopa Liidu õigusega kooskõlas olevat regulatsiooni ja leiab aset sideandmete säilitamine ning nendele juurdepääsu andmine, ei ole inimeste õigused tagatud.</p> <p>Lisaks juhime tähelepanu, et eelnõuga tunnistatakse kehtetuks vaid paragrahvi 111¹ lõike 11 punktid 1 ja 3 ning samadel uurimisasutustel, kellelt võetakse õigus andmeid tõendina esitada, on jätkuv õigus neid töödelda teiste seaduste alusel (nt PPVS-i alusel), seega ei ole õiguskindlust, et nt süüteomenetlust läbi viivad uurijad siiski ei saa enda valdusesse neile huvi pakkuvaid sideandmeid. Eelnõus nähakse ette ka paragrahvi 111¹ lõike 11 punktide 1 ja 3 kehtetuks tunnistamine, "lahendades süüteomenetlustes tekkinud EL õiguse vastuolu", kuid samaaegselt jätab seadusandja alles õiguse küsida lauskogumisega saadud teavet mitte ainult julgeoleku- ja jälitusasutustele, vaid ka kohtule tsiviilkohtumenetluse seadustiku alusel. Omakorda on andmetele juurdepääs näiteks Finantsinspektsioonil (FIS § 48¹ lg 2; VPTS § 230³ lg 1 ja 2), kusjuures Finantsinspektsiooni puhul andme mahtu ei piirata ning ei ole ka kohtu eelneva loa tingimust. Seega vajab eelnõu läbimõtlemit ja lahendamist ka laiemalt.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Nõustume märkusega osas, mis puudutab võimalust kehtestada regulatsioon sideandmete ajutiseks säilitamiseks riiki ähvardava tõsise ja vahetu julgeolekuohu korral. ESS põhjalikum muutmine ning sellise võimaluse kaalumine on plaanitud hiljem eraldi seaduseelnõuga.</p> <p>Samas märgime, et sellisel viisil ajutiselt säilitatud andmed ei aita kuidagi kaasa süüteomenetluse eesmärgil andmete juurdepääsule, sest kohus on korduvalt märkinud, et riigi julgeoleku eesmärgil säilitatud andmete kasutamine muul eesmärgil, sealhulgas kriminaalmenetluse eesmärgil, ei ole lubatud.</p>

